

MUAMMOLI TA'LIM METODLARI VA ULARNING MAKTAB TA'LIMINI RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Bekmuratova Umit Kenesbay qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti magistranti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14807626>

Annotatsiya: Ushbu tezisda muammoli ta'lim metodlarini ta'lim tizimiga joriy etishning afzalliklari, qiyinchiliklari va samaradorligini baholash masalalari muhokama qilinadi. Shu tariqa, metodlarni o'qituvchilarning metodologik tayyorgarligi, ta'lim muassasalarining infratuzilmasi va o'quvchilarning tayyorligi bilan bog'liq bo'lgan muammolarni ko'rsatilib o'tilgan. Shuningdek, muammoli ta'limning o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tanqidiy qarash, ijodiy fikrlash va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishdagi o'rni ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Muammoli ta'lim, Problem-Based Learning (PBL), ta'lim metodlari, tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv, jamoada ishlash, mustaqil o'rganish, o'qituvchi tayyorgarligi, ta'lim tizimi, samaradorlik, ta'lim sifati.

Аннотация: В данной тезисе рассматриваются преимущества, трудности и эффективность внедрения методов проблемного обучения в образовательную систему. Таким образом, обсуждаются проблемы, связанные с методологической подготовленностью учителей, инфраструктурой образовательных учреждений и готовностью учащихся. Также подчеркивается роль проблемного обучения в развитии у студентов самостоятельного мышления, критического восприятия, креативного мышления и коммуникативных навыков.

Ключевые слова: Проблемное обучение, Problem-Based Learning (PBL), образовательные методы, критическое мышление, креативный подход, работа в команде, самостоятельное обучение, подготовка учителей, образовательная система, эффективность, качество образования.

Bugungi ta'lim tizimi o'zgaruvchan va rivojlanayotgan dunyoga moslashish jarayonida yangi metodlarni joriy etishni taqozo etmoqda. Ta'limni samarali tashkil etish va o'quvchilarda haqiqiy bilimni shakllantirish, ularni hayotga tayyorlash muhim vazifalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, muammoli ta'lim metodlari (problem-based learning, PBL) o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik va mustaqil ishlash kabi muhim ko'nikmalarini rivojlantirishda alohida o'rin tutadi. Bu metod maktab ta'limini nafaqat ilmiy jihatdan, balki shaxsiy va ijtimoiy jihatdan ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu tezisda muammoli ta'lim metodlarining mohiyati, afzalliklari va maktab ta'limiga qo'shayotgan hissi ko'rib chiqiladi.

I. Muammoli ta'lim metodlari:

1. Tushuncha va mohiyati: Muammoli ta'lim metodlari o'quvchilarga aniq va real hayotdagi muammolarni hal qilishni o'rgatadi. Bu usulda o'quvchilar amaliyotda qanday bilim va ko'nikmalarni qo'llashlarini o'rganadilar. Bunday yondashuvda o'quvchi faqat o'zi uchun bilim olish bilan cheklanmay, balki jamoaviy ishda muvaffaqiyatga erishish, muammoning turli tomonlarini ko'rib chiqish va eng yaxshi yechimni topishga harakat qiladi. O'qituvchi o'quvchilarga muammo taqdim etadi va ularni yechishga yordam beradi, ammo ularga to'g'ridan-to'g'ri yechimni bermaydi.[1]

2. Muammoli ta'limning asosiy xususiyatlari:

- Muammolarni tanlash va taqdim etish: O'quvchilarga murakkab, hayotiy va haqiqiy muammolarni taqdim etish. Bular o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko'nikmalarni ham oshirish imkonini beradi.
- Jamoaviy ishlash: O'quvchilar guruhlarda ishlashadi, bir-birlarining fikrlarini tinglashadi, o'z nuqtai nazarlarini ifodalashadi va jamoaviy qarorlar qabul qilishadi.
- Mustaqil va faol o'qish: O'quvchilar o'zlari mustaqil ravishda mavzuni o'rganib, yechimlarni topish uchun kerakli ma'lumotlarni izlashadi.
- Refleksiya: O'quvchilar o'z faoliyatlarini va o'rganish jarayonini tahlil qilib, o'zlarini va guruhni rivojlantirish uchun qanday strategiyalarni qo'llashlari mumkinligini aniqlashadi.[2]

II. Muammoli ta'lim metodlarining maktab ta'limini rivojlantirishdagi ahamiyati:

1. Tanqidiy fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish: Muammoli ta'lim o'quvchilarni faqat faktlarni yodlash bilan cheklanmasdan, ularni tahlil qilish, baholash va tanqidiy fikr yuritishga undaydi. O'quvchilar mavjud muammolarni yechish jarayonida turli nuqtai nazarlarni o'rganadilar va har bir qarorni puxta o'ylab ko'radilar. Bu esa ularning fikrlash qobiliyatini mustahkamlashga yordam beradi.[5]
2. Mustaqil o'rganish va o'zini rivojlantirish: Muammoli ta'lim metodlari o'quvchilarda mustaqil o'qish va o'zini rivojlantirish mahoratini shakllantiradi. O'quvchi o'z bilimi va ko'nikmalarini amaliyotda qo'llash, yechim izlashda o'z fikrini ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa uning bilimini faqat passiv ravishda olishdan ko'ra, faol va tajribaga asoslangan tarzda egallashga olib keladi. [5]
3. Jamoaviy ishlash va kommunikatsiya ko'nikmalarini oshirish: Muammoli ta'limda o'quvchilar guruhlar shaklida ishlashadi, bu esa ularning jamoada samarali ishlash, fikrlarni birlashtirish, konstruktiv munozara olib borish va o'zaro hurmatni o'rnatish kabi ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'quvchilar bir-birlari bilan o'zaro fikr almashish, yangi g'oyalar va yechimlarni topishda hamkorlik qilishadi. [5]
4. Motivatsiyani oshirish: O'quvchilar uchun muammo bilan ishlash, ularga nafaqat yangi bilimlarni o'zlashtirish imkonini beradi, balki o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishlarini ham oshiradi. Muammoni hal qilishda o'quvchilarning kreativligi va ijodiy yondashuvi rag'batlantiriladi, bu esa ularning motivatsiyasini yanada kuchaytiradi.

III. Muammoli ta'lim metodlarining afzalliklari:

1. O'quvchilarda chuqur bilim hosil qilish: Muammoli ta'lim usulida o'quvchi mavzu bo'yicha faqat nazariy bilimni emas, balki amaliy bilimlarni ham egallaydi. O'quvchi muammoni hal qilishda bilimlarini real vaziyatga qo'llaydi, bu esa uning bilimiga chuqur tushuncha beradi.
2. Kreativlik va innovatsion yondashuvni rivojlantirish: Muammoli ta'lim o'quvchilarni yangicha fikrlashga, innovatsion yondashuvlar topishga va muammolarni original tarzda yechishga undaydi. Bunday yondashuv o'quvchilarni oddiy yechimlardan ko'ra, kompleks va zamonaviy yechimlar izlashga majbur qiladi.
3. Kognitiv va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish: Muammoli ta'lim metodlari o'quvchilarni nafaqat bilim bilan, balki ijtimoiy ko'nikmalar bilan ham ta'minlaydi. Bu ko'nikmalarni rivojlantirish o'quvchilarning kelajakdagi ijtimoiy va kasbiy muvaffaqiyatlariga katta ta'sir ko'rsatadi.

IV. Muammoli ta'lim metodlarini maktab ta'lim tizimiga integratsiya qilish:

1. Innovatsion ta'lim metodlarining ahamiyati: Maktab ta'limida innovatsion metodlarni, xususan, muammoli ta'limni qo'llash o'quvchilarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega

bo'lishini ta'minlaydi. Bu metod maktab tizimining yangilanishiga va global ta'lim standartlariga moslashishiga yordam beradi.

2. Muammoli ta'lim metodlarini amaliyotga tatbiq etish: Muammoli ta'limni maktablarda keng miqyosda tatbiq etish, o'quvchilarga amaliy mashqlar, laboratoriya ishlar va real hayotdagi muammolarni yechish imkoniyatlarini beradi. Bu usul o'quvchilarning tajriba orqali o'rganishiga imkon yaratadi, bu esa ularda amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi.[4]

Muammoli ta'lim metodlari maktab ta'limini rivojlantirishda ulkan ahamiyatga ega. Ushbu metod o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, kreativ yondashuv, jamoaviy ish va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, u o'quvchilarga haqiqiy hayotdagi muammolarni hal qilishda yordam beradi va kelajakda muvaffaqiyatli kasbiy faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantiradi. Maktab ta'limining samaradorligini oshirish va o'quvchilarning imkoniyatlarini kengaytirish uchun muammoli ta'lim metodlarini keng qo'llash zarur.

References:

1. M.X. To'xtaxodjayevaning umumiy tahriri ostida. Pedagogika. Darslik.T.: O'zbekiston faylasuflari Milliy jamiyati, 2010 y. -400 bet.
2. O'.J. To'ldoshev. Umumiy pedagogika. – T.: “Fan va texnologiya”, 2017 y. - 376 bet.
3. R.Ishmuhamedov, M.Yuldashev. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. O'quv qo'llanma. – T.: 2013 y. -279 bet.
4. B.X. Xodjayev. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik. - T.: «Sano-standart» nashriyoti, 2017 yil. -416 bet.
5. Sh.S. Shodmonova va boshqalar. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – T.: “Fan va texnologiya”. 2019 y. -296 bet.
6. A.A. Xoliqov. Pedagogik mahorat. Darslik. Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. – T.: Iqtisodmoliya, 2011 y. -420 bet.
7. G.Niyozov, M.E.Axmedova. Pedagogika tarixidan seminar mashg'ulotlari. O'quv qo'llanma. - T.: “Noshir” 2011 y. -140 bet.
8. M.E. Axmedova. Pedagogika nazariyasi va tarixi. (Pedagogika tarixi). O'quv qo'llanma. O'zR oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. - T.: Tafakkur bo'stoni, 2011y. -128 bet.